

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

МОВА

Мов вишиваний рушничок,
Мовонька барвистая.
Неповторна, гомінка,
Ніжня і чистая.
Дивовижна, чарівна
Мова-зоряниця,
Немов чис тая вода
З давньої криниці.
Мов веселий водограй
З гір стрімких злітає.
Мов духмяний коровай,
Що на сонці сяє.

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 11 (473) Листопад 2008

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»
Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна рада:

Тетяна БАЙБАРА, Іван БЕХ,
Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Олександра САВЧЕНКО.

Редакційна колегія:

Надія ВОСКРЕСЕНСЬКА, Ірина ГУДЗИК,
Галина ДРЕВАЛЬ, Олександр КИРИЧУК,
Ніна КОВАЛЬ, Юлія КОЛЕСНИКОВА (*редактор
відділу*), Тетяна КОЖНО, Лідія КОЧИНА,
Людмила ЛІЩИНСЬКА (*редактор відділу*),
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний
секретар*), Лариса МАНЮК, Людмила МАСОЛ,
Віра МЕЛІШКО, Олександр МИТНИК,
Антоніна МОВЧУН, Ізоolda НІЗЕЛЬСЬКА
(*заступник головного редактора,
редактор відділу*), Раїса ОХРИМЧУК,
Катерина ПОНОМАРЬОВА, Алла ПРИСЯЖНЮК,
Катерина ПРИЩЕПА, Ірина РЕМЕЗЮК,
Володимир ТИМЕНКО, Ольга ХОРОШКОВСЬКА,
Людмила ХОРУЖА, Михайло ЧЕМБЕРЖІ,
Віра ШИНКАРЕНКО, Лідія ЩЕРБАКОВА,
Тетяна ЯРЕМЧУК (*редактор відділу*).

Літературний редактор-коректор
Костянтин ЗЕЧЕВИЧ.

Комп'ютерна верстка
Ніна ГОЛЯК.

Набір
Галина МУЗИЧЕНКО.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 29.10.2008. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовдб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 22085 прим. Зам. 0104811.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А,
тел./факс 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@ukrpost.net

Видруковано у видавництві
«Преса України». 03047, Київ, просп. Перемоги, 50
http://www.pressa.kiev.ua/. Якість друку повністю відпо-
відає наданому видавцем видавничому оригіналу.

ЗМІСТ

9 листопада – День української писемності та мови 1

Сучасному українському букварю – 30 років

Воскресенська Н. "Сонечко" – буквар для шкіл, які працюють
за системою розвивального навчання 2

Цимбалюк О. Виховні можливості текстового і ілюстративного
матеріалу Букваря 3

Блажесва З., Троян К. Ономастична лексика на сторінках Букваря... 5

Сучасне виховання: інноваційні горизонти

Бех І. Виховний процес з глибинним пенетрануванням 7

Методика і практика

Щербакова Л. Підсумкові контрольні роботи з окремих предметів
за I семестр 10

Тихоша В., Урсуленко Л. Уроки і дидактики у 3 класі 22

Базарницька І. Тестові завдання з курсу "Я і Україна".
Природознавство", 4 клас 27

Першина Т. Індивідуальні картки з української мови
на екологічну тематику 31

Купчик-Зайка З. Усні вправи з математики в 4 класі 33

Макаровська М. Проектний день у 1 класі 36

Пантилейчук Н. Дивитись і бачити, слухати і чути,
спостерігати і відчувати, любити і берегти 39

Рижова Т. Уроки музики. 2 клас 40

Ланцюженко З., Шкільнік С., Бешапошнікова Т.,
Овчарова Н. Музичні фізкультурні вправи українською
та англійською мовами 44

На допомогу молодому вчителю

Лобчук О., Сухопара І. Комунікативно-ситуативні завдання як засіб
формування у молодших школярів моральних знань і поведінки... 45

Здоров'я дітей – багатство нації

Остапенко О. Фізичне виховання учнів
у системі "родина – школа" 47

Організація початкової освіти

Чабайовська М. Українська мова: тематичний план для
педагогічних навчальних закладів I–II рівнів акредитації 51

Хроніка. Інформація

Півень О. Дитинство – територія безпеки 54

Освіта вчителя

Мельничук С. Перспектива в системі навчально-виховної роботи
молодших школярів 55

Ілляшенко Т. Діти з церебральним паралічем
у загальноосвітній школі 58

Нам пишуть

Бобровська Л. Урок з математики 62

Шиш О. Використання сарбонок для формування
обчислювальних навичок на уроках математики 63

1 стор. обкладинки

До Дня української писемності та мови. Композиція В.Федоренко.

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОРАЛЬНИХ ЗНАТЬ І ПОВЕДІНКИ

Олена ЛОБЧУК,

канд. пед. наук, доцент;

Ірина СУХОПАРА,

ст. викладач КМПУ ім. Б.Д.Грінченка

Загальновідомо, що моральні знання і поведінка формуються в процесі всіх видів діяльності, в які включаються молодші школярі. Як показали наші спостереження, успішному збагаченню учнів знаннями й досвідом моральної поведінки сприяє така організація діяльності, у якій використані комунікативно-ситуативні завдання з моральним та етичним змістом. Розв'язуючи їх, учні вчаться оперативної і правильно оцінювати ситуацію, розуміти інших, ефективно використовувати слово як засіб переконання, вміло керувати своїми емоціями. Ці завдання побудовані так, що учень може продемонструвати своє розуміння норми поведінки лише тоді, коли володіє культурою спілкування, що передбачає готовність і здатність до комунікативної діяльності. Формування комунікативних умінь проходить успішніше, якщо цей процес відбувається в умовах, наближених до реальних, спеціально створених педагогічних ситуацій.

Запропоновані нами життєві обставини спонукають учня до морального вибору (роздуму). Вирішення проблеми, що постає перед учнем, полягає не у вигляді вчинку, а у вербальному описі. Учневі треба вмотивувати свої міркування, довести свій вибір, обрати певну етичну норму. Робити це треба доступно і переконливо.

Саме тому комунікативно-ситуативні завдання подаються у вигляді діалогу, роздуму, розповіді, поради. Різні за видом, змістом і складністю педагогічні ситуації допомагають учням зв'язно будувати висловлювання, спонукають до розмірковувань, сприяють послідовному розвитку мисленнєвих операцій і реалізації світоглядного компонента виховної функції навчання; розвивають мислення, гнучкість розуму, зосередженість, створюють умови для розумового виховання.

Завдання морального змісту склалися нами на основі художніх творів, а також життєвих ситуацій, притаманних основним видам діяльності молодших школярів.

Наведемо приклад комунікативно-ситуативних завдань, за аналогією до яких педагог може самостійно розробити словесні методи формування моральних норм і правил поведінки.

1. Ви йдете вулицею. Перед вами поспішає дівчинка з пакетом молока. Раптом пакет вислизає з рук, молоко розливається. Як ви втішите дівчинку?

Підказка: а) розсмішите; б) доведете, що не варто через такі дрібниці плакати; в) дасте гроші, щоб вона купила новий пакет молока.

2. Ви побачили, що хлопчик упав з велосипеда, забив ногу. Які слова втіхи ви скажете? Що зробите?

3. Ви помітили, що учні вашого класу не прибирають після себе в ідальні. Яке гасло ви повісили б у ідальні для таких дітей?

4. Уявіть, що ви старший брат. Мама доручила вам прибрати квартиру. Молодший брат не хоче допомагати. Як ви його умовите?

Підказка: 1) щось пообіцяєте; 2) переконаєте, що це треба робити і чому; 3) похвалите; 4) порадите, як краще це зробити.

5. Ви йдете з однокласниками в кіно. Молодший брат також хоче піти на сеанс. Як ви переконаєте його, що не можете взяти з собою?

6. Які слова знайдете, щоб похвалити бабусин обід?

7. Як ви умовите маму допомогти вам розв'язати задачу?

Підказка: а) поясните, чому ви не можете самі її розв'язати; б) пообіцяєте виконати якусь роботу замість мами.

8. Які слова треба сказати в такій ситуації:

а) Двоє знайомих розмовляють. Вам треба терміново звернутися до одного з них. Як ви це зробите? ("Вибачте, будь ласка, але мені терміново вам треба сказати").

б) Вас просили щось зробити, а ви забули. Раптом приходить людина, яка зверталася до вас з проханням виконати цю роботу. Що ви їй скажете? ("Пробачте, будь ласка, але я зовсім забув... Зараз я спробую це зробити").

9. Поясніть, чому таку дівчинку називають неввічливою:

а) Таня розповідає своїй подрузі Галі про те, що вона бачила в цирку. Галя тим часом стрибає через скакалку.

б) Оксанка щось розказує Олі, а та в цей час щось шукає в шафі.

10. Назвіть три причини, чому на вулиці не можна кидати шкірку від банана. (Неестетично; комусь треба зайвий раз прибирати; перехожий може послизнутися і впасти).

11. Ви почули, що хлопчик каже: "Що їх годувати, тих птахів, нехай самі шукають їжу!" Хто із вас наведе найбільше доказів, чому потрібно птахів взимку підгодовувати?

12. Послухайте оповідання В.Осеєвої "Погано". Поясніть, чому жінка присоромила хлопчиків, які спостерігали за тим, як собака гарчить на кошеня. Як би ви вчинили у цьому випадку?

13. У вас загубився котик (собачка).

Підказка: а) будете плакати; б) усім розповідати про вашу біду; в) напишете оголошення.

Допоможе вам у цьому:

1. Час і місце зникнення тварини.

2. Порода.

3. Вуха, хвіст, окрас.

4. Контактний телефон.

На допомогу молодому вчителю

14. Ви пішли з молодшим братом Іванком на пташиний ринок купувати папугу. Братик загубився. Що ви робитимете?

Підказка: а) плакатимете;
б) шукатимете міліціонера;
в) звернетесь до адміністрації ринку з проханням зробити оголошення. Яке? Перед тим як складати оголошення, послухайте, як написала оголошення Галя, коли у неї пропала сестричка.

"У мене пропала сестричка. Її звали Оксана. Вона маленька. Дуже любить цукерки. Оксана не вимовляє звук р."

Чи легко буде міліціонерів знайти Оксанку?

Складіть своє оголошення про зникнення братика Іванка.

15. Уявіть, що ви дуже хочете мати цуценя. Грошей у вас немає. Що ви зробите: 1) попросите у мами грошей, щоб купити цуценя; 2) напишете дідусяві листа і розкажете, якого цуцика ви бачили у цирку.

У якій формі (прямій чи прихованій) висловіть своє прохання?

- Дідусю, купи мені цуценя, яке я бачив у цирку.
- Дідусю, я дуже хотів би мати таке цуценя, яке бачив у цирку.

Послухайте, якого листа написав Сашко своєму дідусяві.

Добрий день, дорогий дідуся!

Я нещодавно був у цирку і бачив дуже гарного песика. Він бігав по арені, розв'язував арифметичні приклади і підносив клоуну таблички з правильним розв'язком. У нього така мила мордочка, довгі вуха, кущий хвіст. Дідусю, подаруй мені, будь ласка, на день народження такого песика.

Твій онук Сашко

Чиє прохання (ваше чи Сашка) делікатніше? Чи зможе дідуся Сашка за таким описом купити песика, якого хотів онук?

16. Яке б зауваження ви зробили Любі, якби прочитали її лист, написаний начальникові залізниці.

Дорогий начальнику залізниці!

У суботу, 23 серпня, коли ми поверталися з дачі, мій улюблений песик Арго вискочив із вагона на станції Березань. Чи не змогли б ви допомогти знайти мого улюбленця?

Люба

17. Подумайте, чи варто так писати лист близькій людині? Чому?

Шановна мамо!

Повідомляємо тобі, що твоя відсутність дуже зашкодила нашій сім'ї. Тато схуд, а я захворів. Отож просимо тебе перервати відрадженьня і повернутися додому.

З повагою, твій син Максим

Як би ви написали лист своїй матері про такі обставини?

18. Послухайте розповідь.

Вітя через хворобу пропустив заняття в школі. На уроці він не зміг розв'язати задачу. Підійшов до нього Костя і повчально сказав: "Не треба пропускати уроки". Вітя сидів засмучений. Підбіг Володя і порадив: "А ти спиши в Андрійка". Віті стало ще гірше: він ніколи не списував. Але й двійки одержувати не хотілось...

Чи сподобалися вам поради хлопців? Чому? Як би ви вчинили?

19. Послухайте, як російський письменник Іван Тургенев описав зовнішній вигляд хлопчика.

Федько — стрункий хлопчик з гарними і тонкими, дещо м'якими рисами обличчя, кучерявим білим волоссям, світлими очима і постійною усмішкою.

З чого видно, що автор симпатизує Федькові?

Як би ви описали свого друга (подругу) так, щоб усім стало зрозуміло, що він (вона) вам подобається?

20. До нашої школи прийшли батьки, які хочуть, аби їхні діти навчалися у нас. Директор попросив вас розповісти про школу. Зробіть це так, щоб дітям захотілося вчитися саме у цій школі. Про перший поверх розкаже Іринка, а про другий Сергійко.

Діти, хто (Іринка чи Сергійко) цікавіше, точніше, яскравіше і з любов'ю розповів про нашу школу?

21. До вас у гості приїхав ваш одноліток. Ви вийшли гуляти. Що ви йому розкажете про вашу вулицю (місцевість, де ви живете) так, щоб вона йому сподобалась?

22. Послухайте і подумайте, хто має рацію: дівчинка чи хлопчик? Доведіть це.

Одна дівчинка обурено скаржилася мамі:

— У дворі такий нечемний хлопчисько називає мене Галькою!

— А ти, як його кличеш? — запитала мама.

— Я його взагалі ніяк не кличу, — відповіла дівчинка, — просто кричу: "Гей, ти!"

23. Чи знаєте ви, що таке комплімент? (Це добрі, привітні і обов'язково правдиві слова).

Поверніться обличчям до класу. Подумайте, який комплімент і кому ви хотіли б сказати. Спробуйте сказати приємне про те, що інші, можливо, не помічають.

24. Яке зауваження ви зробили б однокласнику, якби побачили, що він намалював невдалий малюнок?

Підказка: 1) У тебе поганий малюнок.

2) Що це за малюнок?!

3) У тебе малюнок не зовсім вдався. Ось тут...

25. Послухайте діалоги.

1) — Хлопчику, поступись місцем бабусі, — сказала кондуктор.

— Будь ласка, — буркнув хлопчик і неохоче встав.

Чому бабусі було неприємно чути слова "будь ласка", які сказав хлопчик?

2) — Що робити, Олю? Раптом ніхто не зможе полагодити мою Барбі? — бідкалася Марина.

— Як шкода, що у тебе не буде такої гарної ляльки, — посміхаючись сказала Оля.

Чи можна повірити, що Оля співчувала подрузі?

Чому ви так думаете?

Змініть тон і скажіть слова "будь ласка" і "як шкода" так, аби вони звучали щиро.

Такі ситуації можуть бути використані на уроках мови, читання і в позакласний час.

Скажімо, вивчаючи тему "Культура мовлення", учням можна запропонувати ситуації, коли люди різко висловлюють своє негативне ставлення (№ 24), не вміють чемно звертатися (№ 22).

Цікаво і доречно під час вивчення учнями кличної форми іменника виконати завдання (ситуації № 15, 16), у змісті яких є звертання.

На допомогу молодому вчителю

Чимало ситуацій можна запропонувати для складання діалогів, текстів.

Не з меншим виховним ефектом проходять прогулянки, якщо запропоновані комунікативно-ситуативні завдання подати у вигляді гри. Наприклад, завдання № 10, 11, 20 можна організувати так: двоє учнів окремо готують відповіді до запропонованих завдань, журі із 4–5 учнів вислуховує кожного, потім радиться, хто краще відповів. Голова журі оголошує переможця, мотивуючи свій вибір.

Таким чином, запропоновані завдання допомагають у досягненні як виховної, так і навчальної мети.

Практична спрямованість цих завдань полягає в тому, що вони змушують учня замислитись над своєю поведінкою і вчинками, пропонують шляхи вирішення проблемних ситуацій. Їх виховна цінність та, що вони сприяють формуванню в учнів не тільки здібностей спостерігача, а й виконавця правил і норм поведінки. Комунікативна доцільність зводиться до того, що внаслідок їх виконання в учнів удосконалюються уміння користуватися мовними засобами залежно від того, з ким вони спілкуються, де, з якою метою, тобто адекватно ситуації.

Видавництво "Початкова школа" пропонує:

Навчальний посібник для учнів початкових класів, рекомендований Міністерством освіти і науки України, **ПО СТУПЕНЬКАМ К РАЗВИТИЮ ВНИМАНИЯ, ПАМ'ЯТИ, ЛОГИКИ** Олександра Гайшута, зnanого в Україні та за її межами автора багатьох навчальних та навчально-методичних посібників, підручників з математики. Цей посібник створено для молодших школярів та дбайливих батьків, а також педагогів і вихователів. Завдання книжки допоможуть дитині розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, уяву, допитливість; навчать її аналізувати, порівнювати, узагальнювати, виокремлювати головне. Їх розв'язування сприятимуть опануванню навчального матеріалу з багатьох предметів.

Книгу можна використати на уроках математики і як додатковий матеріал в позаурочний час для організації математичного гуртка та в самостійній роботі вдома. Тут вміщено зразки, детальні пояснення для дитини та відповіді.

Навчальний посібник складається зі сходинок. За задумкою автора цей посібник універсальний. Кожна сходинка книги самостійна і може бути використана в будь-якому класі, залежно від рівня знань та ерудиції дітей.

Автор ознайомлює учнів з математичними термінами. Завдання ускладнюються поступово. Діти, спираючись на здобуті знання, успішно справлятимуться зі складнішими.

Матеріал може бути використаний не лише на уроках математики, а й на інших уроках – мови, читання, природознавства, трудового навчання. За цією книгою можна створити оригінальний навчальний предмет, наприклад, "Логіка", або "Розвивай свої здібності" з варіативної частини навчального плану і працювати з ним на уроках, факультативних заняттях, використовувати у підготовці до математичних олімпіад, удома та ін.

Цей посібник буде корисним і в процесі навчання студентів.

Зошити для підготовки до школи.

МАТЕМАТИКА. Автор – М.В.Богданович.

Я НАВЧУСЯ ПИСАТИ. Автори – К.С.Прищеп, С.М.Прищеп.

Зошити розроблені відповідно до чинних програм "Дитина" та "Малятко" для дошкільних закладів. Їх можна використовувати на заняттях з дітьми в дошкільних закладах, у сім'ї під час роботи з майбутніми першокласниками.

Книги, які ми Вам пропонуємо,
можна придбати у видавництві "Початкова школа".
Наша адреса: 04213, Київ, вул. Прирічна, 25-А.
Тел./факс (044) 501-03-87. E-mail: pochatkova@ukrpost.net

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Шановні колеги!

Цього року передплатна кампанія проводиться у дуже стислі строки, не залишаючи часу на роздуми і вагання. Не встигли озирнутися – а термін закінчується. Тому нагадуємо: не зволікайте, не відкладайте візиту до поштового відділення, щоб передплатити потрібну Вам пресу, а насамперед – журнал "Початкова школа".

Цього року також пропонуємо скористатися пільгою: передплативши наш журнал на півріччя, Ви заощадите 10% вартості. Якщо ж оформите передплату одразу на весь 2009 рік – крім економії 10% вартості, Ви уникнете можливого підвищення ціни передплати на II півріччя.

Пам'ятайте, що регулярне читання "Початкової школи" корисне і престижне.

Передплатні індекси:

74404 – щомісячна передплата,

95444 – пільгова передплата на півріччя або на рік.

Нагадуємо: наш журнал у роздрібний продаж не надходить!

І зберігайте, будь ласка, квитанції. Для передплатників "Початкова школа" готує приємні сюрпризи.

Редакція журналу "Початкова школа"

